

Slovenski pravni leksikon – odmevi

Borut Šinkovec: Nemški del

Pravna leksikografsko-slovarska strokovna literatura v slovenščini je po obsegu že v splošnem bolj skromna, še posebej pa to velja za tovrstno literaturo, ki vsebuje hkrati prevod geselskih besed v kakem tujem jeziku. Če omenimo Apovnik-Karničarjev nemško-slovenski (1989) in slovensko-nemški (1996) slovar pravnega in ekonomskega jezika, leksikon Pravo Cankarjeve založbe (skupina avtorjev, 1987), Šinkov večjezični slovar pravnih izrazov (ČZ Uradni list SRS, 1974) in izdajo SAZU Pravni terminološki slovar (gradivo do leta 1991, Ljubljana 1999), smo na-

šteli vsa dela s tega področja, ki so integralnega pomena. Nismo pa hoteli pri tem pozabiti v redakciji dr. Babnika izdanega nemško-slovenskega pravnega slovarja še iz leta 1895, sijajnega dela in knjižne raritete, ki bi zaslužila *reprint* izvirnika, kot jih v slovenščini nekaj že imamo (Valvazor, Pitamičeva Država itd.). Na to redko zasejano področje (»občutno pomanjkanje primernih priročnikov« upravičeno in poznavalsko omenja avtor Apovnik v uvodu, pa tudi urednik v svoji besedi na začetku knjige) je v drugi polovici lanskega leta stopilo obravnavano delo, za katerega lahko rečemo, še preden ga poskusi-

SLOVENSKI PRAVNI LEKSIKON

USPEŠNICA ZIME 1999/2000

Avtorji:

dr. Pavel Apovnik
dr. Karlo Primožič
dr. Aleksander Feri

Recenzenta:

mag. Mile Dolenc
dr. Dragan Petrovec

Trijezično leksikalno delo – kombinacija leksikona s slovarjem:

- ◆ razlaga gesel – pojmov – iz slovenskega pravnega reda (deloma tudi avstrijskega, nemškega in italijanskega)
- ◆ italijanske in nemške ustreznice za gesla in podgesla
- ◆ na 240 straneh okoli 2000 gesel in podgesel
- ◆ z uvodom in nemškim ter italijanskim indeksom 310 strani

Ministrstvo za pravosodje je Slovenski pravni leksikon uvrstilo med obvezno literaturo za opravljanje izpita za sodnega tolmača za nemški in italijanski jezik.

Knjigo je izdal OST – SVETOVALNE STORITVE v sodelovanju z DZTPS.

Cena leksikona pri založniku je 9000 SIT (z DDV), cena v knjigarnah 10.400 SIT.
Naročila sprejema OST – SVETOVALNE STORITVE na tel./faks: 061 15 91 101 ali po elektronski pošti ost.omerza@siol.net

mo podrobneje predstaviti in oceniti, da je resnično potrebno in dobrodošlo že zaradi doslej zapisanega.

Okvirno smo že povedali, da gre za *prevajalsko* strokovno gradivo za področje prava z *nemškimi in italijanskimi ustreznici* *geselskih besed*. Naj bo tukaj potoženo, da je naslov knjige na ovitku nekoliko predolg in okorno oblikovan, saj zajema, ozko tehnično vzeto, kar deset vrstic, ki naj napovejo vsebino dela; taka oblika oziroma naslov prej odbije kot privlači, zato bi si bilo za kako poznejšo izdajo želeli kaj primernejšega in ustrežnejšega. Sploh sta nekoliko moteča in kljub slovenščini zvenita nekoliko tuje dva izraza oziroma povezavi, ki ju avtor rad uporablja: *ustreznice geselskih besed* (gre za prevod besed oziroma gesel) in *geselski članki*, ko gre za razlago posameznih gesel oziroma pojmov.

Čprav smo se dotaknili že kar naslova dela, kaj bi vendarle še kazalo navesti in omeniti *namesto uvoda* ter v podkrepitev splošne ugotovitve o potrebnosti in koristnosti tega dela?

Prevajalcu, ki ni pravnik po izobrazbi, so specifičnosti pravnega jezika, način izražanja in sami izrazi in pravni pojmi *tujji* že v njegovem domačem, maternem jeziku. Grdo, včasih pa tudi humorno ali kot izraz obupa nad nerazumevanjem slišimo pravniški jezik in strokovno izražanje imenovati *pravniška latovščina* in ta strokovni jezik, tako kot pogosto sam pravniški poklic, ljudje doživljajo z odporom. A za prevajalca odpor do jezika – tudi strokovnega – ne more biti pričakovana drža; pomeni pa tak specifičen jezik oziroma način izražanja, kot je pravniški, gotovo dodaten napor in tudi dodatno odgovornost pri prevajanju. V pravu in med pravniki je strokovno tolmačenje pomena pravnih besedil (tistih v domačem jeziku, brez prevajanja) v resnici cela nemajhna znanost, kar posebno področje prava (o tem spregovori ocenjevano delo pod geslom *razlaga pravnih norm*). Prevod tipičnih pravnih besedil od pogodb prek

sodnih pisanj in sodb do predpisov vseh vrst torej glede na pomen in posledice, ki jih ta besedila imajo, za prevajalca pomeni, zaradi strokovnega jezika in izražanja, večjo težavnost, zaradi vsebine pa je njegovo delo bolj odgovorno. Ni treba posebej utemeljevati, kako potrebna in dobrodošla je dodatna strokovna in tudi dvojezična literatura, ki naj prevajalcu nepravniku omogoči premostiti oviro (samo) laičnega poznavanja in dojemanja posebnosti izražanja v izhodiščnem in ciljnem jeziku (smiselno pač velja isto za vsako prevajanje besedil, pisanih v strokovnem jeziku kateregakoli področja).

Knjiga je koncipirana tako, da ima namen ustrezno razlagati posamezna gesla (pravne izraze), v slovarskem delu pa jim nato dodaja prevod v nemškem in italijanskem jeziku. Glavni avtor v uvodu pove, da gre v tem delu za bolj redko povezavo med leksikonom in slovarjem v poskusu ustreči želji in potrebi tolmačev in prevajalcev, da se jim olajša razumevanje pravnih besedil in hkrati pomaga poiskati ustrezen prevod (izraz) v tujem jeziku. To je torej prva, lahko rečemo posrečena uporabna *dvojnost* koncepta te knjige. Druga njena *dvojnost* je v neposredni povezavi s prvo oziroma logično izhaja iz nje: tako urejena knjiga, ki jo avtor kar preskromno imenuje *priročnik*, je dejansko lahko namenjena prevajalcem in tolmačem, pa tudi pravnikom. Razlaga pomena posameznih gesel v pravu bo za pravnike pogosto dobrodošla pomoč pri tem, kar avtor v uvodu posrečeno imenuje pridobitev *hitre informacije*, in tukaj bi res lahko govorili o pomoči na ravni in v smislu priročnika, kajti priročniki so vendarle na vseh področjih zelo koristna in dobrodošla literatura, način pridobitve hitre informacije, krajše predstavitve ali osvežitve materije. Za prevajalce, ki niso pravniki, bo ta razlaga še prav posebno dragocena, pogosto bistvenega pomena, ker bodo mesto, ki ga prevajajo in sam konkreten izraz lahko razumeli pravilno in v

pravem kontekstu. Ko pa je treba izbrati med podgesli, uporabo iste besede v različnih pomenuh, je taka pomoč za prevajalca in pravilnost prevoda naravnost odločilna. Tukaj se prevajalec znajde na razpotju, kjer mu namesto običajnega kašipota pravilno pot in s tem izbiro izraza (prevoda) jasno pokažeta opis in razlaga, združena s prevodom oziroma z ustreznici. Kar zadeva slovarski del, torej prevod posameznih pojmov in izrazov v nemščino in italijanščino, bodo po knjigi segali zlasti prevajalci in tolmači, hkrati pa bo v pomoč tudi pravniku, ki išče tuj izraz. V zvezi s slovarskim delom je pomembno omeniti tisto, kar zelo povečuje praktično uporabnost knjige. Geselskemu delu sledita nemško-slovenski in italijansko-slovenski *indeks*, kot ga imenujejo avtorji, dejansko pa gre za abecedna slovarja vseh gesel (domnevam, da vseh), tako da je vedno mogoče »vstopiti« v geselski del slovarja tudi prek enega ali drugega tujega jezika. Do razlage gesel in prevodov v tujem jeziku torej pridemo naglo in brez težav, ne glede na to, s katere plati se stvari lotimo, oziroma iz katerega ali v katerega od obeh jezikov prevajamo.

Prepričan sem, da se bo vsak uporabnik knjige ali tudi tisti, ki jo bo sprva bolj iz radovednosti vzel v roke, hitro prepričal o njeni uporabnosti, na kar sem želel še nekoliko bolj opozoriti. Kot nobeno človeško delo (skupaj s poskusom recenzije, ki ga pravkar prebirate) ni popolno, tudi to ni brez kakih, v resnici manjših hib, ki bi se jih pri morebitni poznejši dodelavi kazalo lotiti. Gre pa za pomanjkljivosti take narave, da z njihovo omembo lahko sam tvegam očitek drobnjakarstva, dlakocepstva. Preden kaj takega omenim, naj poudarim, da gre vsaj deloma za stvari, ki jih bo mogoče o priliki urediti skoraj na *redakcijski* ravni, in da v ničemer ne zmanjšujejo dejanske vrednosti in pomena knjige. Od tega, kar sem ob pregledovanju in uporabi dela mimogrede odkril, lahko omenim, da npr. izraz *kol-*

kovina nekako ni več v rabi, čeprav sem sam prej odločen ljubitelj »arhaizmov« kot njihov nasprotnik in jih nikakor ne obravnavam kot »sumljive« (glej s tem v zvezi zanimivo in upravičeno pokarjanje, ki ga je avtor zapisal na sedmi strani knjige). Za take primere bi kazalo med okrajšavami in znaki (osma stran knjige) uvesti še znak za arhaično, oznako, ki jo uporabljajo vsa slovarska dela. Na omenjenem mestu bi jo lahko uporabili skupaj z omembo, da danes pri nas za *kolkovino* uporabljamo izraz *taksa*, saj imamo zakon o upravnih in zakon o sodnih taksah. Pri geslu *nagib* manjka nemška ustreznica (iz latinščine) *Causa*, ker isto uporabljamo tudi v slovenščini kot sinonim za nagib v civilnopravnem pomenu. Pri geslu *pravna podlaga* pa je ta beseda (*Causa*) odveč, saj je pravna podlaga z ustreznico *Rechtsgrund* pravna podlaga (z razliko v primerjavi z nagibom v civilnopravnem pomenu) za odločitev državnega organa ali pravna podlaga zahtevka, ki se uveljavlja pred državnim organom. Ker s tem, vsaj za pomen tega zapisa, res postajam drobnjakarski, naj navedem morda še to, da sem bil nekoliko začuden, ker pod črko »C« premoremo v slovenščini samo 14 omembe vrednih pravnih gesel, in še od tega večinoma samo latinske besede ali kratice, da sem torej opazivši to pogrešal (vsaj še) geslo *cerkev* in pravne izpeljanke iz te besede (cerkveno pravo, državna cerkev, cerkveni davek, cerkveni prazniki ...). V drugem pa ima avtor prav, pod C izvirmo v pravu v slovenščini res ni česa posebej omembe vrednega. Pač pa pod »D« opazim, da pri sicer navedenem *državnem tožilstvu* manjka navedba *državnega pravobranilstva*. Ta pravni institut oziroma organ je naša izvirma (skupaj z nekdanjim vzhodnim blokom) iznajdba, prejšnje *javno pravobranilstvo*, in očitno ostalina še ne povsem preživetelega minulega obdobja, vendar obstaja in imamo zakon o njem, torej bi ga kazalo vnesti kot samostojno geslo. Sam bi ga sicer v nemščino

mirno prevedel kot *Finanzprokuratur*, namesto da bi tvegal, da prevoda nihče ne bo razumel.

Menim, da je že iz mojih ugotovitev na začetku razvidno, da bo vsa vrednost knjige prišla do izraza, če jo bomo sprejeli, razumeli in uporabljali v širšem kontekstu. S tem mislim, da je rezultat najboljši, če prevajalec pozna in uporablja tudi druga strokovna dela, ki sem jih omenil na začetku. Tukaj obravnavana knjiga ima to lastnost, da se, tako kot je urejena, odlično ujema z drugimi, pogojno rečeno, podobnimi. Te knjige se med seboj reskar nekam idealno ujemajo in dopolnjujejo, vse izhajajo iz zasidrane slovenske pravne terminologije, koristno pa je, da sta omenjena nemško-slovenski in italijansko-slovenski slovar delo istega glavnega avtorja. Iz knjige prepričljivo veje pravniška natančnost, in to iz njene ureditve in tudi iz zelo prizadevne obdelave gesel, saj so ta morala ostati pravno strokovna, pa vendarle biti pisana razumljivo širšemu krogu uporabnikov. Knjiga bo koristna ne samo za tiste, ki jo potrebujejo pri delu, temveč tudi za tiste, ki se hočejo na tem področju kaj naučiti oziroma utrditi svoje znanje. V povezavi s tem pomenom najdem še dodaten krog, po mojem skoraj nujno zainteresiranih bralcev, to so tisti, ki se spretnosti prevajanja šele učijo ter želijo in nameravajo postati prevajalci ali tolmači. Knjiga je urejena in pisana tako, da jim lahko ne samo bistveno pomaga pri učenju, temveč tudi zbudi veselje in zanimanje za prevajalsko delo. Vidik uporabnosti za pravnike sem že omenil in prikazal; toda če ne prej in drugje, lahko npr. tudi pravnik ob prebiranju in pregledovanju te knjige izve, da v avstrijskem pravnem redu ne poznajo naših *lokacijskih dovoljenj*.

Tistemu, ki knjige pobjiže še ne pozna, priporočam, da si jo v miru ogleda, ker mu bo kar sama prepričljivo spregovorila o svoji uporabnosti in pomenu in povedala precej več, kot sem lahko jaz v tem zapisu. S pome-

nom in praktično uporabnostjo, ki jo ima, se bo gotovo uveljavila in postala standardni sestavni del prevajalske literature in pomagal za nemški in italijanski pravni jezik.

Peter Močnik: Italijanski del

Slovenski pravni leksikon je namenjen predvsem dvema skupinama uporabnikov: sodnim tolmačem, ki potrebujejo razlago gesla, preden se odločijo za ustreznico v tujem jeziku, in pravnikom; ti ga bodo uporabljali kot priročen trijezični pravni slovar. Več možnosti uporabe je še v šolstvu, gospodarstvu in politiki.

Priročnik je zelo uporaben pri povezavi med matično Slovenijo in manjšinama v Italiji in Avstriji. Italija je vključila v novo ustavo tudi skrb za varstvo manjšin in se obvezala, da jim bo zagotovila pravico uporabe njihovega jezika v odnosih z oblastjo. Do danes splošni zakon še ni bil sprejet, izdani pa so bili različni ukrepi, na podlagi katerih je poslovanje v nekaterih občinah in šolah dvojezično. Tudi v odnosih s sodno oblastjo imajo pripadniki manjšine pravico do dvojezičnega sodnega postopka, torej do prevoda vseh sodnih aktov in do dvojezične ustne obravnave. Če k tem pravicam dodamo še zasebno dvojezično poslovanje na gospodarski in kulturni ravni, lahko razumemo pomen Slovenskega pravnega leksikona za zamejce v Italiji.

Pri omenjenih dejavnostih se ni mogoče izogniti pravnemu izrazju in s tem težavam pri prevajanju iz italijanščine v slovenščino in iz slovenščine v italijanščino vseh izrazov, ki so sestavni del javnih aktov ali pogodb, uradnih dopisov, člankov itd. in ki jih ne poznamo. Pogosto si mora prevajalec pomagati tako, da si »predstavlja« pomen izraza, ki ga morda pravna ureditev kake države niti ne pozna, in ga skuša najverodostojneje prikazati v drugem jeziku. Zdaj ima na voljo priročnik, ki mu razloži pojem in ponudi soznačnico v tujem jeziku ter mu s tem prihrani veliko dela.

S podobnim vprašanjem se lahko ukvarja Slovenec iz matične države, ki dela na dvojezičnem območju na slovenski obali ali pa ima redne stike z Italijo na kateremkoli področju.

Pri prevodih upravnih aktov in postopkov pogosto opazimo nesoglasje med prevodi, ki so nastali v zamejstvu, in tistimi v matični Sloveniji, kjer včasih nekatere izraze kar prezejo. Ti imajo v italijanski pravni ureditvi natančno določen pomen, različen od slovenskega.

Ena od težav, s katerimi se spoprijemajo sodni tolmači na sodišču, je prevajanje sodnih aktov, kjer so v uporabi standardni izrazi, nekakšen »odvetniški žargon«, ki ga pogosto težko razumemo. Ali pa sprotno prevajanje obtožencu ali priči med obravnavo na procesu. Velikokrat se mora prevajalec preleviti v tolmača in v slovenščini navesti pravne izraze v zvezi z zločini, ki jih slovenski pravni red morda ne pozna. Takrat lahko nastanejo težave, ki bistveno vplivajo na potek sodnega postopka.

Tudi za osebne stike med državljani obeh držav, čeprav sodijo v isti kulturni prostor, a so bili vzgojeni v različnih pogledih na dogodke, ker izhajajo iz različnih zgodovinskih razmer, je pravno izrazje potrebno za boljši pretok informacij in medosebno sodelovanje. Marsikdaj se celo novinarji, časnikarji in uredniki spoprijemajo s težavami pri uporabi pravih izrazov za dogodke, ki so pomembni za širšo javnost.

Na vseh teh področjih Slovenski pravni leksikon rešuje veliko težav. Zato je bila njegova izdaja zelo koristna. Treba se bo potruditi, da ga dopolnimo z novimi gesli, saj se pravni svet v vseh državah stalno spreminja. Pomislimo npr. na novo zakonodajo EU, kjer se pojavljajo pravni pojmi, ki so tuji slovenski in italijanski pravni tradiciji. Ko bo prišel čas, bo treba pregledati novosti v pravu, da bodo imeli prevajalci, tolmači in pravniki, takrat že v enotnem pravnem, gospodarskem, družbenem in političnem prostoru, na voljo sodoben in aktualen priročnik.

Miran Željko

Pomnilniki prevodov v praksi

Uvod

Programi za delo s pomnilniki prevodov postajajo vedno bolj zanimivi – posebej glede na to, da so cene za osnovne različice teh programov polovico nižje kot pred tremi leti, ko smo jih prvič predstavili v Mostovih. Kljub znižanim cenam pa je cena takega programa primerljiva s ceno novega računalnika, zato je za prevajalca zelo neugodno, če po nakupu ugotovi, da je naredil napako. Ker imajo različni izdelovalci teh programov v nekaterih po-

drobnostih precej različne pristope, končni izdelki pa se v načinu doseganja enakega cilja tudi precej razlikujejo, je težko reči, kateri program najbolj ustreza potrebam povprečnega (karkoli si pod tem predstavljamo) prevajalca. Pri Mostovih si bomo prizadevali za čim bolj nepristransko obveščanje o dobrih in slabih straneh takih programov.

Lani sem bil na zanimivi predstavitvi treh najbolj razširjenih programov za delo s pomnilniki prevodov. Takrat sem želel dobljene